

Alternatywny sojusz. Czy skrajna prawica i skrajna lewica w Niemczech połączą siły?

Kamil Frymark

Prorosyjskie, antyunijne i antyamerykańskie ugrupowania – skrajnie prawicowa Alternatywa dla Niemiec (AfD) oraz odwołujący się do lewicowych tradycji Związek Sahry Wagenknecht (BSW) – zyskują w RFN coraz szersze poparcie. We wrześniowych wyborach landowych w Saksonii i Brandenburgii obie partie zdobyły łącznie ponad 40% głosów. W Turyngii mają większość w parlamencie krajowym¹. W sprawach programowych wykazują liczne podobieństwa, zwłaszcza w polityce zagranicznej – sprzeciwiają się dalszemu wspieraniu Ukrainy i domagają się wycofania amerykańskich sił oraz broni jądrowej z RFN. W kwestiach wewnętrznych również istnieje przestrzeń do współpracy – od ograniczenia napływu migrantów po reformę mediów publicznych i politykę klimatyczną.

Najdalej idące różnice dotyczą wizji gospodarki i stopnia ingerencji w nią państwa. AfD opowiada się za podejściem liberalnym, podczas gdy BSW promuje etatyzm i radykalniejszą regulację. Rozbieżności te nie są jednak tak głębokie, by wykluczyć przyszłą współpracę. Dotychczas władze BSW deklarowały wolę utrzymania tzw. kordonu sanitarnego wokół AfD i negocjowały możliwość zawiązania z nią koalicji, głównie z powodu obserwowania polityków tej partii przez kontrwywiad. Mimo to zamiast wspólnego rządu na szczeblu landowym możliwa jest kooperacja ad hoc, przy okazji konkretnych głosowań w landtagach lub w Bundestagu. W tym drugim przypadku kluczowe będzie uzyskanie przez oba ugrupowania na tyle silnej pozycji w wyborach w 2025 r., aby mogły blokować decyzje wymagające większości dwóch trzecich głosów. Taka sytuacja byłaby bezprecedensowa w historii Niemiec i pokazałaby siłę AfD i BSW.

Obie partie przypisane są do skrajnie przeciwnych biegunów sceny politycznej, nie powinno je zatem wiele łączyć poza budowaniem kapitału politycznego na proteście wobec niepopularnego rządu kanclerza Olafa Scholza (SPD). Wywodzą się z krańcowo różnych nurtów ideologicznych, a trudność w porównaniu ich programów wyborczych wynika przede wszystkim z ogólnikowego ujęcia zawartych w nich deklaracji.

¹ K. Frymark, *Sukces AfD i BSW w Turyngii i Saksonii*, OSW, 2.09.2024; *idem*, *Sukces SPD w Brandenburgii*, OSW, 23.09.2024, osw.waw.pl.

W przypadku AfD program często odbiega od politycznych postulatów liderów i nie zawiera najbardziej kontrowersyjnych pomysłów głoszonych na wiecach czy w mediach społecznościowych. Z kolei przewodnicząca BSW podkreśla, że ze względu na niewielki staż partii jej program ma na razie charakter ramowy. Bardziej szczegółowe postulaty obu ugrupowań znajdują się w manifestach z wyborów landowych i europejskich (porównanie programów zob. Aneks 1). Pomimo tych trudności można wskazać na zasadnicze podobieństwa, w tym w polityce zagranicznej, migracyjnej i klimatycznej.

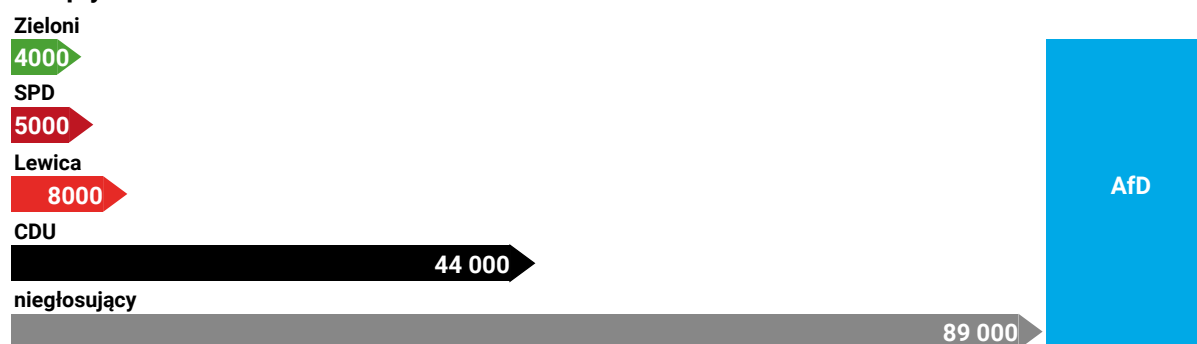
Części wspólne: Rosja, migracje, klimat

Obie partie cieszą się najsilniejszym poparciem we wschodnich Niemczech, przy czym BSW – poza wyborami do Parlamentu Europejskiego – nie miała jeszcze okazji sprawdzić się w zachodnich landach. W większości z nich nie przekroczyła 5-procentowego progu, z wyjątkiem Bremy (5,6%) i Saary (7,9%). Duża część wyborców obu ugrupowań mieszka w mniejszych miastach i na obszarach wiejskich, zmagających się z depopulacją, brakiem dobrze płatnych miejsc pracy i ograniczonym dostępem do usług publicznych. Ich elektorat jest też często rozczarowany elitami i systemem politycznym RFN².

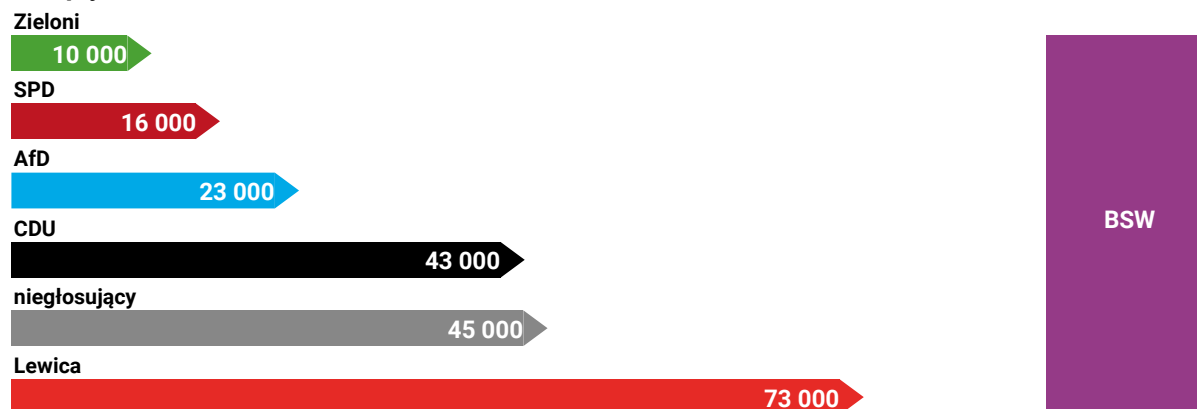
Obie partie skutecznie odbierają wyborców innym ugrupowaniom, jednak rzadziej sobie nawzajem. AfD zyskuje przede wszystkim kosztem CDU i Die Linke. Najskuteczniej mobilizuje również osoby, które wcześniej nie głosowały. Z kolei BSW odbiera poparcie głównie Die Linke (z której wywodzi się liczna grupa działaczy BSW), ale także CDU i SPD, a nawet Zielonym. Ponadto dla części wyborców BSW stanowi interesującą alternatywę wobec AfD, której nie popierają ze względu na jej skrajnie prawicowe poglądy (chodzi zwłaszcza o osoby dotychczas niegłosujące, a w mniejszym stopniu o wcześniejszych wyborców AfD).

Wykres. Przepływ elektoratu do AfD i BSW w wyborach w Saksonii w 2024 roku

Przepływ do AfD

Przepływ do BSW

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sondażowych ARD.

² Zob. *Sachsen Landtagswahl 2024*, Tagesschau, 1.09.2024; *Thüringen Landtagswahl 2024*, Tagesschau, 1.09.2024; *Brandenburg Landtagswahl 2024*, Tagesschau, 22.09.2024, tagesschau.de.

Paradoksalnie pomimo zasadniczych różnic ideologicznych oba ugrupowania najczęściej łączy w sprawach aktualnie w Niemczech najważniejszych: polityce wobec Rosji i Ukrainy oraz podejściu do migracji i zagadnień klimatycznych. W pierwszej kwestii liderzy AfD i BSW powtarzają rosyjską propagandę, że agresja na Ukrainę to w rzeczywistości wojna zastępcza między Moskwą a Waszyngtonem³. Żądają natychmiastowego zawieszenia broni, zakończenia niemieckiego wsparcia dla Kijowa (w tym dla ukraińskich uchodźców w RFN) oraz rozpoczęcia rozmów z Federacją Rosyjską. Dodatkowo podkreślają, że bezpieczeństwo na Starym Kontynencie jest możliwe tylko we współpracy z nią, a nie w opozycji do niej. Stąd ich postulaty dotyczące zniesienia sankcji oraz normalizacji relacji.

Charakterystyczny dla AfD i BSW jest antyamerykanizm. Obie partie przedstawiają USA niemal jako kolonizatora, kraj opresyjny wobec RFN, który dąży do uwikłania jej w różne konflikty, m.in. poprzez samą obecność amerykańskich sił i broni jądrowej na terytorium Niemiec⁴. Zarówno BSW, jak i AfD domagają się ich wycofania⁵.

Oba ugrupowania proponują również podobne rozwiązania w kwestii ograniczenia migracji. Domagają się radykalnego zmniejszenia liczby przyjmowanych wniosków o azyl, przyspieszenia deportacji oraz znacznego obniżenia wysokości świadczeń socjalnych. Priorytetowo traktują także utrzymanie kontroli granicznych, zwiększenie liczby policjantów i wzmocnienie bezpieczeństwa wewnętrznego.

Możliwość porozumienia AfD i BSW istnieje też w polityce klimatycznej. Krytykują one działania RFN i UE w tym zakresie, wskazując na nadmierną ingerencję w życie

” Pomimo zasadniczych różnic ideologicznych oba ugrupowania najczęściej łączy w sprawach aktualnie w Niemczech najważniejszych: polityce wobec Rosji i Ukrainy oraz podejściu do migracji.

obywateli ze szkodą dla niemieckiej gospodarki. Przykładem jest ich sprzeciw wobec decyzji Unii o zakazie rejestracji nowych samochodów spalinowych od 2035 r. W dużym stopniu proponują wspólne rozwiązania, w tym takie jak odstąpienie od subsydiów dla technologii OZE i zakazów stosowania paliw kopalnych. Opowiadają się również za zmniejszeniem cen energii poprzez zwiększenie jej podaży (w tym poprzez import surowców z Rosji), zniesieniem opłat za emisję CO₂ oraz obniżeniem podatków energetycznych.

Wybiórcze podejście do historii

Obie partie relatywizują historię. Dla skrajnej prawicy odniesienia do przeszłości Niemiec stanowią integralną część jej programu, a także odgrywają znaczącą rolę w kampaniach wyborczych i wypowiedziach liderów. Oprócz wskazywania na pozytywne aspekty współpracy rosyjsko-niemieckiej, m.in. w okresie rządów Otto von Bismarcka, często dochodzi do relatywizowania polityki III Rzeszy. Najbardziej jaskrawym przykładem są wypowiedzi Maximiliana Kraha, byłego głównego kandydata AfD w wyborach do Parlamentu Europejskiego, który stwierdził m.in.: „Nie każde działanie SS można jednoznacznie ocenić jako zbrodnię”. W przeszłości Krah wielokrotnie próbował umniejszać winę Niemiec za zbrodnie II wojny światowej⁶.

BSW nie podważa odpowiedzialności państwa niemieckiego za wybuch II wojny światowej, wręcz przeciwnie, zdecydowanie odcina się od prób bagatelizowania przeszłości przez AfD. W dokumentach

³ J. Bender, F. Schmidt, *Wie AfD und BSW russische Propaganda verbreiten*, Frankfurter Allgemeine, 21.10.2024, faz.net.

⁴ Przykładem radykalnego antyamerykanizmu środowisk zbliżonych do AfD są publikacje obserwowanego przez kontrwywiad RFN magazynu „Compact”. Zob. np. *Ami go home! Wie uns NSA, CIA und Army besetzen*, „Compact”, compact-shop.de.

⁵ L. Gibadło, J. Gotkowska *Kampania BSW przeciw amerykańskim rakietom i natowskiemu dowództwu w RFN*, OSW, 25.10.2024, osw.waw.pl.

⁶ Zob. S. Gaschke, *«Unsere Vorfahren waren keine Verbrecher»: Der AfD-Spitzenkandidat Krah will die Christlichdemokraten «zerstören» – auch mithilfe türkischstämmiger Wähler*, Neue Zürcher Zeitung, 7.09.2023, nzz.ch.

BSW nie ma odniesień do oceny historii, w tym czasów NRD. W nielicznych wypowiedziach przedstawiciele partii na ten temat dominuje jednak narracja podkreślająca wyłącznie pozytywne aspekty życia w tamtym okresie i pomijająca jego krytykę⁷. Taki sposób opowiadania o przeszłości doceniają najstarsi wyborcy BSW w byłej NRD, którzy stanowią trzon elektoratu tego ugrupowania (zob. Aneks 2). Sama Wagenknecht wstąpiła do Socjalistycznej Partii Jedności Niemiec (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands, SED) w 1989 r. i przez kilka lat po upadku NRD broniła jej systemu społeczno-politycznego⁸. Później zdystansowała się od tych poglądów.

Katalog rozbieżności

Pomiędzy AfD i BSW istnieje także szereg znaczących różnic programowych. Do najważniejszych należy stopień zaangażowania państwa w gospodarkę i regulację życia obywateli. Wyraźnie inne podejście rysuje się również w kwestiach konfliktu bliskowschodniego czy migracji zarobkowej do Niemiec oraz w ocenie przyczyn kryzysu klimatycznego (zob. Aneks 1).

AfD podkreśla swój liberalno-konserwatywny rodowód, szczególnie w kontekście gospodarki. Ugrupowanie dąży do ograniczenia świadczeń socjalnych i zmniejszenia podatków. Partia postuluje wprowadzenie obowiązku „pracy obywatelskiej” dla długotrwale bezrobotnych, tj. 15-godzinnej odpłatnej aktywności tygodniowo na rzecz społeczności lokalnych. AfD opowiada się też za zawężeniem grupy osób mogących ubiegać się o pomoc socjalną – ma ona obejmować wyłącznie obywateli Niemiec i osoby posiadające prawo pobytu. Dodatkowo partia proponuje wprowadzenie wyjątków od płacy minimalnej dla zagranicznych pracowników sezonowych w rolnictwie⁹. Samo podejście AfD do tego zagadnienia ewoluowało. Obecnie popiera ona jej utrzymanie jako narzędzia zapewniającego minimalny poziom życia i ochronę przed skutkami migracji. Jednocześnie sprzeciwia się natomiast podwyższaniu najniższego wynagrodzenia.

Na tym tle postulaty BSW jawią się jako bardziej lewicowe, czerpiące z tradycji socjalnej. Ugrupowanie Wagenknecht domaga się wprowadzenia podatku od spadków,

wzmocnienia pozycji związków zawodowych oraz podniesienia płacy minimalnej do co najmniej 14 euro za godzinę (aktualnie wynosi ona 12,41 euro). Partia sprzeciwia się też komercjalizacji usług publicznych i proponuje zwiększenie emerytur poprzez zniesienie podatku od tych świadczeń, gdy ich wysokość nie przekracza 2 tys. euro miesięcznie. BSW – aby chronić niemiecki przemysł – opowiada się również za wprowadzeniem ceł na poziomie europejskim na import z krajów stosujących dumping socjalny i klimatyczny. Inaczej niż AfD nie podważa natomiast głównego kierunku polityki klimatycznej Niemiec, czyli odejścia od paliw kopalnych, ale wskazuje na zbyt wysokie koszty tego procesu.

Rozbieżności na tle gospodarczym nie wyczerpują katalogu różnic. O wspólne stanowisko obu partii byłoby trudno także w kwestii podejścia do konfliktu bliskowschodniego, który zajmuje szczególne miejsce w polityce RFN ze względu na niemiecką winę za zbrodnie Holocaustu oraz około pięciomilionową społeczność muzułmańską w tym kraju¹⁰. AfD zdecydowanie popiera Izrael, sprzeciwiając się m.in. embargu na eksport broni do tego państwa. Jednoznacznie potępia antyizraelskie wystąpienia

⁷ Zob. wywiad z Katją Wolf: „Wir wollen eine Zumutung sein”, Zeit Online, 19.10.2024, zeit.de.

⁸ A. Kohnen, J. Gaugele, „Ich wende den Begriff Unrechtsstaat auf die DDR nicht an”, Berliner Morgenpost, 20.01.2017, morgenpost.de

⁹ Wniosek AfD zob. *Unsere Bauern retten – Ausnahmeregelung beim gesetzlichen Mindestlohn für ausländische Erntehelfer bei heimischem Obst-, Gemüse-, Wein- und Hopfenanbau einführen*, Drucksache 20/11940, Deutscher Bundestag, 25.06.2024, dserver.bundestag.de.

¹⁰ *Muslimisches Leben in Deutschland 2020*, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge, 28.04.2021, bamf.de.

w Niemczech, zwłaszcza ze strony osób pochodzenia arabskiego. Opowiada się też, podobnie jak rząd federalny, za ustanowieniem dwóch państw – izraelskiego i palestyńskiego. Z kolei BSW ostro krytykuje działania Izraela wobec cywilów (na terytorium Gazy i w Libanie) i domaga się wprowadzenia zakazu sprzedawania mu broni.

Perspektywy współpracy

Nakreślony powyżej obraz wskazuje, że pomimo istotnych różnic programowych i ideologicznych współpraca AfD i BSW byłaby możliwa. Najlepiej układałaby się zapewne w sprawach dotyczących polityki zagranicznej, niemniej realizacja zamierzeń obu partii w tym wymiarze wydaje się w średniej perspektywie mało prawdopodobna – ze względu na nikłe szanse utworzenia wspólnego rządu federalnego.

Rzeczywistą kooperację obu skrajnych ugrupowań można natomiast wyobrazić sobie w polityce klimatycznej i w kwestii ograniczenia migracji do Niemiec. Oba zagadnienia należą bowiem po części do kompetencji landów, gdzie BSW i AfD mają zdecydowanie wyższe szanse na sprawowanie władzy.

Mimo to ugrupowanie Sahry Wagenknecht jak dotąd wyklucza formalną koalicję, podkreślając przede wszystkim zastrzeżenia personalne, szczególnie jeśli chodzi o polityków AfD obserwowanych przez kontrwywiad. Najostrzejsza krytyka ze strony BSW skierowana jest przeciwko Björnowi Höckemu, przewodniczącemu AfD w Turynii. Obie partie zdobyły tam łącznie 48,6% głosów (47 z 88 mandatów), co daje im większość pozwalającą na wspólne rządy. Zarazem we wszystkich trzech wschodnich landach, gdzie odbyły się wrześniowe wybory, oba ugrupowania deklarują gotowość do współpracy ad hoc w konkretnych kwestiach, takich jak: polityka migracyjna, nacisk na rząd federalny w celu ograniczenia pomocy dla Kijowa, rozliczenie polityków z działań w trakcie pandemii COVID-19, reforma mediów publicznych, ograniczenie narzędzi polityki klimatycznej oraz zmiany w edukacji.

Przeszkodami w realizacji wspólnych postulatów mogą być ambicje liderów oraz spory wewnętrzne. Zwłaszcza po stronie BSW, partii młodszej, o zdecydowanie wodzowski charakterze, która tarcia

Przeszkodami w realizacji wspólnych postulatów mogą być ambicje liderów oraz spory wewnętrzne. Zwłaszcza po stronie BSW, partii młodszej, o zdecydowanie wodzowski charakterze, która tarcia programowe i personalne ma dopiero przed sobą.

programowe i personalne ma dopiero przed sobą. Widać to na przykładzie konfliktu o decyzję struktur landowych w Turynii, które zdaniem Wagenknecht zbyt szybko dążyły do zawarcia koalicji z CDU i SPD, bez wystarczającego uwzględnienia postulatów BSW w polityce wobec Rosji. Pragmatyczne skrzydło partii, na czele z szefową regionalnych struktur w Turynii Katją Wolf, zabiega o utworzenie rządu i współpracę z innymi ugrupowaniami¹¹. Tymczasem dla Wagenknecht kluczowe jest uzyskanie maksymalnego poparcia w wyborach do Bundestagu w 2025 r., a nie udział w regionalnych koalicjach. Nie można wykluczyć, że będzie ona nawet torpedować scenariusz współrządzenia z AfD na szczeblu landowym. Po pierwsze bowiem zgoda na wejście do takiego rządu wymagałaby od wyborców zaakceptowania, że nierealistyczne żądania liderki dotyczące wpływu landu na politykę zagraniczną RFN są niemożliwe do spełnienia. Po drugie zaś wzięcie odpowiedzialności za realną politykę może partię „zużyć” i zaszkodzić jej popularności.

Na niespełna rok przed wyborami parlamentarnymi poparcie dla AfD na poziomie federalnym nie przekracza 19%, a dla BSW – 9%. Utworzenie koalicji lub efektywna współpraca w Bundestagu między tymi ugrupowaniami wydają się w tej chwili mało prawdopodobne. Stawką przyszłorocznych wyborów będzie jednak kooperacja AfD i BSW w sprawach wymagających większości dwóch trzecich

¹¹ M. Wehner, *Wagenknecht gegen Wolf*, Frankfurter Allgemeine, 21.10.2024, faz.net.

głosów. Chodzi m.in. o zmiany w konstytucji oraz niektóre zagadnienia w polityce zagranicznej, takie jak przekazanie części praw organizacjom ponadnarodowym czy ratyfikacja wybranych umów międzynarodowych, które obie partie mogłyby blokować.

Już teraz AfD i BSW wywierają presję na wyostrenie programów wyborczych ugrupowań głównego nurtu i w ten sposób reorientują niemiecką politykę, czego najlepszym przykładem jest zmiana podejścia do kwestii migrantów. Przed wyborami do Bundestagu nacisk ten jeszcze się nasili. Ponadto w scenariuszu, w którym do parlamentu wejdzie tylko pięć partii, do utworzenia rządu federalnego mogą być potrzebne głosy trzech: chadecji, SPD i Zielonych. W takim układzie opozycję tworzyłyby AfD i BSW, co mogłoby utrudnić nowemu gabinetowi zdobycie szerokiej legitymizacji społecznej dla kontrowersyjnych decyzji, zwłaszcza w polityce zagranicznej, dotyczących m.in. pomocy dla Ukrainy oraz problemów migracyjnych i klimatycznych. Dla opozycji stanowiłoby to szansę na zdyskontowanie niezadowolenia społecznego i umocnienie się, a w efekcie doprowadzenie do pogłębienia współpracy między skrajnymi ugrupowaniami.

ANEKS 1

Elementy programów AfD i BSW

Temat	Program AfD	Program BSW
Polska	<ul style="list-style-type: none"> • Traktuje Polskę jako regionalnego partnera, szczególnie w kontekście współpracy przygranicznej, policyjnej i celnej. • Docenia polskie strefy ekonomiczne oraz pragmatyzm energetyczny (węgiel, energetyka jądrowa). • Wspiera polskie postulaty dotyczące polityki migracyjnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Polska nie odgrywa istotnej roli w polityce partii; brak bezpośrednich odniesień. • Sprzeciwia się wzmacnianiu wschodniej flanki NATO i dąży do zacieśnienia relacji z Rosją.
Chiny	<ul style="list-style-type: none"> • Współpraca z ChRL powinna koncentrować się na wymianie handlowej. • Politycy partii są oskarżani o nielegalne kontakty z Chinami i Rosją. 	<ul style="list-style-type: none"> • Podobnie jak AfD postuluje skupienie relacji z Chinami na wymianie handlowej.
Unia Europejska	<ul style="list-style-type: none"> • Zdecydowany eurosceptycyzm, propozycja wyjścia RFN z UE („dexit”). • Sprzeciw wobec pogłębienia integracji europejskiej – dążenie do marginalizacji instytucji unijnych i wycofania euro na rzecz walut narodowych. • Sceptycyzm wobec rozszerzania UE. 	<ul style="list-style-type: none"> • Eurosceptycyzm i sprzeciw wobec pogłębienia integracji UE i dalszego rozszerzania wspólnoty. • Ochrona europejskiego rynku pracy i wzmacnianie polityki socjalnej UE.

Temat	Program AfD	Program BSW
Bezpieczeństwo	<ul style="list-style-type: none"> • Członkostwo Niemiec w NATO powinno być podporządkowane interesom bezpieczeństwa i polityki zagranicznej państwa. • Konieczność odbudowy zdolności militarnych armii, aby mogła skutecznie wypełniać zobowiązania wobec NATO, co ma prowadzić do większego wpływu RFN na kształtowanie bezpieczeństwa europejskiego. • Postulaty uniezależnienia UE od NATO i USA w kwestiach bezpieczeństwa. • Sprzeciw wobec udziału Bundeswehry w misjach zagranicznych, poza sytuacjami wyjątkowymi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uniezależnienie UE od NATO i USA w kwestiach bezpieczeństwa. • Sprzeciw wobec udziału Bundeswehry w misjach zagranicznych. • Wzmocnienie Bundeswehry dla zapewnienia obrony narodowej.
Migracje	<ul style="list-style-type: none"> • Postuluje radykalny program „reemigracji” – inicjatywa obejmuje nie tylko przyspieszenie deportacji, zawieranie porozumień z państwami trzecimi i ustanowienie ośrodków azylowych poza Europą, lecz także tworzenie perspektyw w krajach pochodzenia migrantów, by ułatwić ich dobrowolny powrót do ojczyzn. • W szerszym kontekście „reemigracja” jest postrzegana jako synonim radykalnej polityki AfD wobec migrantów. Sprowadza się ona do wypędzenia z kraju bliżej nieokreślonej grupy osób pochodzenia migracyjnego, co w skrajnej postaci mogłoby dotyczyć od kilkunastu do kilkudziesięciu milionów osób, w tym posiadających niemieckie obywatelstwo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Opowiada się za ograniczeniem migracji. • Podkreśla trudności samorządów, koszty integracji i przeciążenie systemu oświatowego. • Sprzeciwia się postulowanej przez AfD idei „reemigracji”, akcentując jej rasistowski charakter. • Zgoda na przyjmowanie migrantów zarobkowych w zawodach, w których deficyt pracowników jest największy.
Klimat i energia	<ul style="list-style-type: none"> • Kwestionuje znaczący wpływ człowieka na zmiany klimatu. • Postuluje odstąpienie od wdrażanej przez rząd RFN transformacji energetycznej w obecnej formie. • Opowiada się za dalszym korzystaniem z surowców energetycznych z Rosji. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wspiera główny kierunek polityki klimatycznej Niemiec, ale wskazuje na potrzebę równoważenia kosztów transformacji z bezpieczeństwem energetycznym. • Sprzeciwia się przyspieszeniu odejścia od węgla brunatnego, podkreśla potrzebę rozwoju gospodarki wodorowej. • Opowiada się za dalszym korzystaniem z surowców energetycznych z Rosji.

ANEKS 2

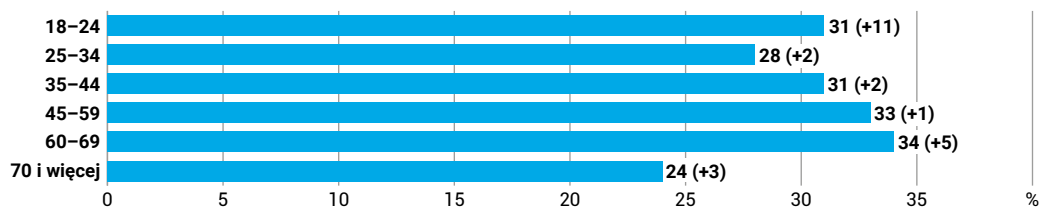
Wybrane elementy profilu elektoratów BSW i AfD

Wykres 1. Struktura wyborców BSW w Saksonii ze względu na wiek, wykonywany zawód i płeć

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sondażowych ARD.

Wykres 2. Struktura wiekowa wyborców AfD w Saksonii (zmiana wobec 2019 roku)

W nawiasie podano zmianę względem wyniku uzyskanego w wyborach w 2019 roku.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych sondażowych ARD.